

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7059

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2012
YEARBOOK
2012**

ГОДИНА 3

VOLUME III

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Виолета Димова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Вонр. проф. Луси Караниколова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Марија Кусевска
Доц. д-р Марија Кукубајска
Виш лектор м-р Снежана Кирова
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Билјана Ивановска

Одговорен уредник

Доц. д-р Нина Даскаловска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva – Gudeva, Ph.D.
Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Asoc. Prof. Lusi Karanikolova Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kusevska, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kukubajska Ph.D.
Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska–Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of editorial office

Goce Delcev University–Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

д-р Билјана Ивановска ПРАКТИЧНИ ИДЕИ ЗА ПРЕДАВАЊЕ (начини како да се добие фидбек -повратна информација од студентите) Biljana Ivanovska, Ph.D. PRACTICAL IDEAS FOR TEACHING (HOW TO OBTAIN STUDENTS FEEDBACK)	9
м-р Весна Коцева, м-р Татјана Уланска ПОТРЕБА ОД ВОВЕДУВАЊЕ НА АКТИВНОСТИ ЗА ОБРАБОТКА НА ИНПУТ НА ЧАСОТ ПО НЕМАЈЧИН ЈАЗИК Vesna Koceva M.A., Tatjana Ulanska M.A. THE NEED FOR INTRODUCTION OF ACTIVITIES FOR INPUT PROCESSING IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES	13
д-р Нина Даскаловска, д-р Билјана Ивановска ЛЕКСИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА Nina Daskalovska Ph.D., Biljana Ivanovska Ph.D. LEXICAL COMPETENCE	19
д-р Брикена Џафери, д-р Гезим Џафери ПРЕЧКИ ВО УЧЕЊЕТО И УСВОЈУВАЊЕ НА ВТОР ЈАЗИК Brikena Xhaferri Ph.D., Gezim Xhaferri Ph.D. LEARNING DISABILITIES AND SECOND LANGUAGE ACQUISITION	33
м-р Марија Тодорова, м-р Даринка Маролова НЕВЕРБАЛНАТА КОМУНИКАЦИЈА КАКО ТРАНСКУЛТУРНА КАТЕГОРИЈА Marija Todorova M.A., Darinka Marolova M.A. NON-VERBAL COMMUNICATION AS A TRANSCULTURAL CATEGORY ..	39
проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева, Ана Ѓорѓева ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИК ПРЕКУ ИГРА Emilija Petrova Gjorgjeva Ph.D, Ana Gjorgjeva LEARNING FOREIGN LANGUAGE THROUGH GAME	43
м-р Јане Јованов, Елена Тупаревска КОРИСТЕЊЕ НА ВИДЕОМАТЕРИЈАЛИ ВО ПОЧЕТНАТА ЕТАПА НА ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКИОТ ЈАЗИК Jane Jovanov M.A., Elena Tuparevska THE USE OF VIDEO MATERIALS IN EARLY FOREIGN LANGUAGE LEARNING	55

д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска ПЕРСОНАЛИЗАЦИЈАТА ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК НЕ Е САМО НАУКА, ТУКУ И УМЕТНОСТ Biļjana Ivanovska, Ph.D., Nina Daskalovska, Ph.D. PERSONALIZATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING IS NOT ONLY SCIENCE BUT ART AS WELL.....	65
м-р Марија Тодорова СЕМИОТИЧКИ АСПЕКТ И СИСТЕМНОСТ НА ШПАНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ДЕЛ ОД НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС Marija Todorova M.A. SEMİOTIC ASPECT OF THE SPANISH LANGUAGE AND THE LANGUAGE AS A SYSTEM IN THE TEACHING PROCESS	69
м-р Весна Коцева КООПЕРАТИВНОТО УЧЕЊЕ КАКО МЕТОД ЗА РАЗВИВАЊЕ НА КОМУНИКАТИВНИТЕ ВЕШТИНИ Vesna Kocева M.A. COOPERATIVE LEARNING AS A METHOD FOR DEVELOPING COMMUNICATIVE SKILLS	77
д-р Нина Даскаловска МЕНТАЛЕН ЛЕКСИКОН Nina Daskalovska, Ph.D. MENTAL LEXICON	83
д-р Снежана Ставрева Веселиновска ЗОШТО ДЕЦАТА ПОМИНУВААТ ПОМАЛКУ ВРЕМЕ ВО ПРИРОДНАТА СРЕДИНА Snezana Stavreva Veselinovska Ph.D. WHY CHILDREN SPEND LESS TIME OUTDOORS	95
м-р Загорка Донска ЗАСТАПЕНОСТА НА МОРАЛНИТЕ ВРЕДНОСТИ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ (ПРЕДМЕТНА НАСТАВА) ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Zagorka Donska, M.A. THE PRESENCE OF THE MORAL VALUES IN THE TEXT-BOOKS OF MACEDONIAN LANGUAGE IN THE PRIMARY EDUCATION IN REPUBLIC OF MACEDONIA	107
м-р Мима Костова КОМПАРАТИВНИОТ ПРЕГЛЕД НА МЕРКИТЕ ПРОТИВДЕВИЈАНТНОТО ОДНЕСУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО МИНАТОТО И ДЕНЕС Mima Kostova M.A. COMPARATIVE REVIEW OF THE MEASURES AGAINST DEVIANT PUPIL BEHAVIOR IN THE PAST AND NOWADAYS	115

м-р Даринка Маролова КОНСЕКУТИВНО ТОЛКУВАЊЕ Darinka Marolova M.A. CONSECUTIVE INTERPRETATION	123
м-р Јована Караниќ ПРЕДИЗВИК И ПРЕВОДЛИВОСТ НА ТОПОНИМИТЕ: СТАРАТА ЧАРШИЈА И БИТ-ПАЗАР ВО ИТАЛИЈАНСКИТЕ ПРЕВОДИ НА СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКАТ КНИЖЕВНОСТ. Jovana Karanik M.A. THE CHALLENGE AND THE TRANSLATABILITY OF THE TOPONYMES: STARA CARSIIJA AND BIT-PAZAR IN THE ITALIAN TRANSLATIONS OF THE MACEDONIAN CONTEMPORARY LITERATURE	129
м-р Даринка Маролова, Костадин Голаков УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ТОЛКУВАЧОТ Darinka Marolova M.A., Kostadin Golakov INTERPRETER'S ROLE AND IMPORTANCE	137
д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска МОДАЛНИТЕ ЧЕСТИЧКИ ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Biljana Ivanovska Ph.D., Nina Daskalovska Ph.D. MODAL PARTICLES IN THE GERMAN LANGUAGE AND THEIR MACEDONIAN COUNTERPARTS	145
м-р Драгана Кузмановска, м-р Биљана Петковска ИМЕНСКИТЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО КОМПОНЕНТАТА ЗООНИМИ РАЗГЛЕДУВАНИ ВО МАКЕДОНСКИОТ, ГЕРМАНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК. Dragana Kuzmanovaska M.A., Biljana Petkovska M.A. NOUN PHRASES WITH ZOONYM COMPONENTS IN MACEDONIAN, GERMAN AND ENGLISH	151
д-р Марија Кусевска ЗА ПОИМОТ ЛИЦЕ ВО ПРАГМАТИКАТА Marija Kusevska Ph.D. ON THE NOTION OF <i>FACE</i> IN PRAGMATICS	157
д-р Марија Леонтиќ АТАТУРК, ТУРСКИОТ ЈАЗИК И АЛФАБЕТСКАТА РЕФОРМА Marija Leontik, Ph.D. ATATURK, TURKISH LANGUAGE AND THE ALPHABETIC REVOLUTION .	167
д-р Октај Ахмед ТРЕТОСЛОЖНИОТ И ДИСТИНКТИВНИОТ АКЦЕНТ ВО ТУРСКИТЕ ГОВОРИ ОД ОХРИДСКО-ПРЕСПАНСКИОТ РЕГИОН Oktaj Ahmed Ph.D. THIRD-SYLLABLE AND DISTINCTIVE STRESS IN THE TURKISH DIALECTS OF OHRID-PRESPA REGION	175

- д-р Виолета Николовска**
ЛИТЕРАТУРНИТЕ ЈАЗИЦИ ВО СОВРЕМЕН КОНТЕКСТ
Violeta Nikolovska Ph.D.
STANDARD LANGUAGES IN CONTEMPORARY CONTEXT 183
- д-р Ранко Младеноски**
ДЕЛАТА НА МАЖОВСКИ, ЦЕПЕНКОВ И ПРЛИЧЕВ
ЗА АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ
Ranko Mladenoski, Ph.D.
THE WORKS OF MAZHOVSKI, CEPENKOV I PRLICHEV RELATED TO
ALEXANDER III OF MACEDON 189
- д-р Јованка Денкова, д-р Махмут Челик**
„ОЧЕРКИ БЕЛГРАДА“ ОД КОНСТАНТИН ПЕТКОВИЧ –
АВТЕНТИЧНО СВЕДОШТВО ЗА МЕШАЊЕТО НА КУЛТУРИТЕ НА
БАЛКАНОТ
Jovanka Denkova Ph.D, Mahmut Celik Ph.D
„THE OUTLINE OF BELGRADE“ BY KONSTANTIN PETKOVICH - AN
AUTHENTIC TESTIMONY OF THE MIXTURE OF CULTURES ON THE
BALKANS 197
- м-р Ева Велинова**
ПОЛИТИЧКАТА МИСЛА И КНИЖЕВНОТО ДЕЛО НА НИКОЛО
МАКИЈАВЕЛИ ВО 16-ВЕКОВНА ИТАЛИЈА
Eva Velinova M.A.
THE POLITICAL THOUGHT AND THE LITERARY WORK OF NICCOLO
MACHIAVELLI IN XVI CENTURY ITALY 203
- д-р Луси Караниколова**
ЗА РАСКАЗНОСТА ВО ЛИРСКИ КОНТЕКСТ
(Кон „Гулабии“ на Станко Враз)
Lusi Karanikolova Ph.D.
ON THE NARRATIVENESS IN LYRICAL CONTEXT (IN „GJULABII“ BY
STANKO VRAZ) 211
- д-р Махмут Челик, д-р Јованка Денкова**
ТВОРЕШТВОТО НА ХУСЕЈИН СУЛЕЈМАН ВО КОНТЕКСТ НА
ЦЕЛОКУПНАТА ТУРСКА КНИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦА
Mahmut Celik Ph.D., Jovanka Denkova Ph.D.
THE WORK OF HUSEIN SULEIMAN IN THE CONTEXT OF THE
OVERALL TURKISH CHILDREN'S LITERATURE 217
- д-р Марија Емилија Кукубајска**
КНИЖЕВНОСТА, КУЛТУРАТА, НАУКАТА И РЕЛИГИЈАТА
ЗА ПОИМАЊЕ НА КОНЕЧНОСТА И ВЕЧНОСТА
Marija Emilija Kukubajska Ph.D.
LITERATURE, CULTURE, SCIENCE AND RELIGION AND THEIR
APPROACH TO ASPECTS OF FINITENESS AND ETERNITY OF LIFE 223

- м-р Снежана Кирова**
ХАКСЛИЕВИТЕ ПОГЛЕДИ НА ЛИТЕРАТУРА
Snezana Kirova M.A.
HUXLEY'S VIEWS OF LITERATURE 233
- д-р Весна Мојсова-Чепишевска**
ПИНОКИО И ШЕЌЕРНОТО ДЕТЕ
Vesna Mojsova-Chepisevska, Ph.D.
PINOCCHIO AND THE SUGAR CHILD 239
- м-р Наталија Поп Зариева**
КНИЖЕВНИТЕ ДЕЛА КАКО СРЕДСТВО И МЕДИУМ
ЗА РАЗВИВАЊЕ ПОЗИТИВНИ МОРАЛНИ ВРЕДНОСТИ КАЈ МЛАДИТЕ
Natalija Pop Zarieva M.A.
LITERARY WORKS AS A MEANS AND MEDIUM
FOR DEVELOPING POSITIVE MORAL VALUES
WITH YOUNG PEOPLE 249
- м-р Јадранка Бочварова, Зоран Павлов**
МОБИЛНОСТ НА СТУДЕНТИТЕ
Jadranka Bocvarova M.A. Zoran Pavlov
STUDENTS' MOBILITY 257
- д-р Трајче Нацев**
САКРАЛНА АРХИТЕКТУРА ВО ГРАДОТ БАРГАЛА ОД IV ВЕК ДО
КРАЈОТ НА ПРВАТА ДЕЦЕНИЈА НА VII ВЕК
Trajce Nacev Ph.D.
SACRAL ARCHITECTURE IN THE CITY OF BARGALA FROM THE IV
CENTURY TO THE END OF THE FIRST DECADE OF VII CENTURY 267

УДК: 811.512.161'282(497.771/.773)

Стручен труд
Professional paper

ТРЕТОСЛОЖНИОТ И ДИСТИНКТИВНИОТ АКЦЕНТ ВО ТУРСКИТЕ ГОВОРИ ОД ОХРИДСКО-ПРЕСПАНСКИОТ РЕГИОН

д-р Октај Ахмед¹

Апстракт: Акцентот во турските говори од Охридско-преспанскиот регион, во споредба со другите турски говори во Република Македонија или со стандардниот турски јазик, е поразличен. Третосложниот акцент е присутен на лексичко ниво, како и на ниво на акцентски групи. Во одредени ситуации се среќава и историски третосложен акцент. На функционално ниво, покрај третосложниот акцент, акцентот во ТГОПР има и дистинктивна функција. При исто фонетско опкружување, различното акцентирање, доведува до промена на значењето на зборовите.

Клучни зборови: турски говори, акцент, третосложен акцент, дистинктивен акцент, дијалектологија

THIRD-SYLLABLE AND DISTINCTIVE STRESS IN THE TURKISH DIALECTS OF OHRID-PRESPA REGION

Oktaaj Ahmed, Ph.D.¹

Abstract: The stress in the Turkish dialects of Ohrid-Prespa region, compared to the other Turkish dialects in Republic of Macedonia and the standard Turkish, is different.

Third-syllable stress (stress in the third syllable counted from the end of the word) is present on lexical level, as well as on the stress groups. Also, in some situations, there is a so called historical third-syllable stress.

On functional level, beside the third-syllable stress, the stress in the TDOPR also has a distinctive function. In the same phonetic context, various stressing results in the shift of the meanings of the words.

Key words: Turkish dialects, stress, third-syllable stress, distinctive stress, dialectology

¹Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“- Скопје
University “St. Cyril and Methodius” Faculty of Philology, „Blaze Koneski” - Skopje

Вовед

Турскиот акцент не е динамичен, како што е македонскиот. Иако најчесто тој е на финалниот слог, може да се сретне и во други позиции (на пр. во иницијална позиција кај топонимите и сл.).

Повеќевековното меѓусебно влијание на македонскиот и на турскиот јазик резултира, меѓу другото, и со сличен акцент и во двата јазика.

Дијалектолошки истражувања направени на теренот покажаа дека македонскиот третосложен акцент во идентична форма го има и во турските говори од Охридско-преспанскиот регион (во продолжение: ТГОПР). Иако цел на овие истражувања направени во текот на 2.000 години беше сосема поинаква, сепак ова неочекувано откритие требаше да се сподели со научната јавност, пред сè поради тоа што резултатите беа премногу впечатливи. Сепак, до сега никој ништо не објави околу оваа проблематика. Барем на авторот на овие редови не му е познат некој таков труд. Ова е само краток преглед и секако дека ќе треба понатамошна подлабока и детална анализа за да се опфатат сите карактеристики на акцентот во ТГОПР.

Во продолжение нема да се изложат веќе познатите правила од стандардниот турски јазик (повеќе за акцентот во турскиот јазик во: Acarlar 1970, Inkelas 2003, Levi 2002b, Coşkun 2000 & 2002, Birinci 1996, Börekçi 2005, Demirçan 1981), односно нема да зборуваме за акцентот на наставките (пример: Demirçan 1976), топонимите (пример: Demirçan 1976), за зборовниот (пример: Demirçan 1975, Levi 2003), фразеолошкиот и акцентот на сложени синтагматски (пример: Demirçan 1978, Levi 2002a) или глаголски конструкции (пример: Demir 1996), реченичниот акцент, како и акцентот во другите туркофонски јазици (на пример во азербејџанскиот, како најблискиот на турскиот јазик: Sultanzade 2004), туку само на неколкуте различности кои се појавуваат во ТГОПР.

Акцентот во ТГОПР

Третосложниот акцент² е очигледен и се среќава во најголем дел од евидентираниите реченици во ТГОПР. Ова, пред сè, се приметува во фразите или акцентските целисти (повеќе за акцентот и интонацијата на именските синтагми и акцентски групи во турскиот јазик во: Levi 2002a). Значи, исто како и во македонскиот јазик, и во ТГОПР се акцентира третиот слог од позади.

Евидентираниите случаи на третосложен акцент во ТГОПР може да се класифицираат во неколку групи.

² Третосложен акцент значи дека се акцентира третиот слог на зборот или изразот гледано од позади.

Акцентски групи:

Редупликации, како акцентски групи. Ова најчесто важи за редупликации кои се состојат од зборови кои имаат до два слога: aǵlá aǵla *плачи плачи*, atá ata *фрлајќи фрлајќи*, azér azer *малку малку/малку по малку*, birér birer *еден по еден/поединечно*, çabúk çabuk *брзо брзо/брзајќи*, güzél güzel *убаво убаво*, gizli' gizli *потайно*, yavaş yavaş *лека полека/полека полека*, итн.

Кај подолгите зборови, акцентски групи не се создаваат, но зборовите повторно се третосложно акцентирани: tek írlene tek írlene *котрлајќи се*, úyanır úyanmaz *веднаш што се разбуди*, итн.

Третосложниот акцент се јавува и кај редупликации кои се состојат од зборови со слично значење или функција: evdén eve *од кука в кука*, görúr görmez *откако виде веднаш*, k arı' k *оса маж (и) жена/сопругници*, yán yana *еден покрај друг*, yemék içmek *јадење пиење*, итн.

Кај некои **други акцентски групи**, односно акцентски групи кои се состојат од повеќе зборови, а сепак тоа да не е реченичен акцент, повторно се јавува третосложен акцент: k arpalág içi *внатре во карпите*, bir vuloǵá kadar *до еден пат*, ne zaman bi'nmişler *кога/откога се качиле*, yarın gece *утревечер*, mezar taşının *на надгробниот камен*, Bayrám için *за Бајрам*, eski' para *стара пара*, bir sofrá biçiminde *во форма на софра*, samán gibi *како сламка*, итн.

Зборовен третосложен акцент: késtirdik *пресековме/дигнавме раце*, sevđásından astálanır *се разболува од (својата) љубов*, merdúvénlerin ayák ları *ногарките од скалата*, samánk aǵar *сламки*, ark ardáşlardan *од пријателите*, frijidérlerde *во фрижидер*, итн.

Третосложниот акцент во некои примери е толку силен што како што се менува бројот на слогови, така се менува и акцентот во тие зборови, односно се акцентира третиот слог од позади: ódunci *столар*, odúncılar *столари*, odunci'ların *на столарите*; órman *шума*, ormáncılar *шумари*, ormanci'ların *на шумарите*.

Во некои примери среќаваме траги од **историскиот третосложен акцент**. Тоа е евидентно во примери кај кои акцентот се паѓал на третиот слог од позади во минатото, но денес кај нив еден слог е отпаднат. Со други зборови кажано, акцентот е задржан на истиот слог и кога зборот (во случајов: контекстот) има еден слог помалку:

Кај падежот **акузатив** (определеност): gúyaу (<gúyaу) *сонот*, çuk úrçey (*<çuk úrçeyi*) *дупчето*, k aşı'çey (*<k aşı'çeyi*) *лажичето*, maslink áçey (*<maslink áçeyi*) *маслинчето*, и др.

Со суфиксација на сврзникот „ile“, со што се добива падежната наставка за **инструментал**: birbirleri'yle (*<birbirleri'ile*) *еден со друг*,

emek lemékle (<emek lemék_ile) со лазење, k_oyunlarle (<k_oyunlar_ile) со овци, taşlarle (<taşlar_ile) со камења, yavaşle (<yavaş_ile) полека, ayak larile (<ayak_lari_ile) со нозете/со своите нозе, gözleri'le (<gözleri'_ile) со очите/со своите очи, k_aşlari'le (<k_aşlari'_ile) со веѓите/со своите веѓи, k_uzi'le (<k_uzi'_ile) со јагне, и др.

Кај некои повеќесложни примери кои се предикализирани со копулата /-dir/, на прв поглед изгледа дека е акцентиран четвртиот слог од позади, но ако подобро се погледне, ќе се види дека тука копулата семантички е замислена како македонскиот помошен глагол „сум“ во трето лице еднина, кој во македонскиот јазик е посебна лексема. Во случајов, лингвистичката интерференција е на психолингвистичко ниво. Значи, при лингвистичкото генерирање, психолошки копулата се замислува дека е посебна лексема и на тој начин се акцентира само зборот, без копулата, и тоа повторно со третосложен акцент: terésindedir (<terésinde_dir) е на врвот (на нешто), uánındadır (<uánında_dir) е до него/неа, k_áynagidir (<k_áynagi_dir) (му/и') е изворот, и др.

Во другите евидентирани примери на зборови кои не се третосложно акцентирани, акцентот многу често има дистинктивен признак. **Дистинктивниот акцент** не е посебна одлика само на ТГОПР, туку делумно го има и во стандардниот турски јазик (Bögekçi 2005), меѓутоа во овие говори често е од витално значење за функционалната комуникација на говорителите. Имено, исти лексички форми, со сосема исто фонетско опкружување и иста фонетска структура на морфемите, имаат различни синтаксички функции, во зависност од тоа дали се акцентирани, каде се акцентирани или не се акцентирани. Само како илустрација, подолу се дадени неколку примери.

а) Бројната придавка „bir“ (еден), во зависност од акцентот, има различна функција:

Ако е акцентирана, тогаш е определена придавка, односно означува „еден“ (1), како број: bi'g_k_aşik_една лажница.

Кога не е акцентирана, тогаш се работи за неопределена придавка, односно значи било кое нешто: bi'g_k_aşik_една/некоја лажница.

б) Лексемата „gene“ има различна функција, во зависност од акцентот:

Ако е акцентирана, тогаш е прилог со значење „повторно, пак“: géne giréum повторно да влезам, géne uáttım повторно легнав, ben géne jas повторно....

Ако, пак, е како неакцентирана лексема, тогаш е партикула: gene giréum а пак да влезам, gene uáttım од друга страна, легнав/ и/а, пак, легнав, ben gene и/а јас пак.

в) Лексемата „ne“ има индиректна функција, со тоа што помага при акцентирање на глаголот, за да акцентот има дистинктивен признак:

Таа служи за да се отргне второстепениот акцент од крајот на глаголот кога се формира прашална реченица: *Ne uýarsın? Што правиш?*

Исто така, оваа лексема, иако самата не е акентирана, помага при формирање на декларативна реченица: *Óni ne uýarsın. Тоа што го правиш.*

Значи, иако оваа лексема е неакентирана, во зависност од тоа дали реченицата е прашална или декларативна, влијае на местото на акцентот во глаголот што следи.

Акцентот може да образува **падежен однос**, иако постојат посебни морфеми за падежите во турскиот јазик:

Падежен однос со локативно значење (го определува местото): *arkadaşları uýnında kaj priјatelите.*

Падежен однос со дативно значење (определува насока или движење): *arkadaşları uýnında кон/накај priјatelите.*

Во овие говори евидентирани се и примери кога акцентот е и третосложен, и дистинктивен, но има траги и од историскиот третосложен акцент (односно денес не се третосложно акцентирани):

Глаголите со проста парадигма најчесто се третосложно акцентирани: *çi'k. árdi* (<çik-ar-dí, минато определено време) *извади.*

Глаголите со сложена конјугација денес не мора да се третосложно акцентирани, но оваа разлика во акцентирањето укажува на дистинктивност во значењето, т.е. ако на овие примери се додаде испуштениот копулативен глагол „i-“, тогаш повторно имаме третосложен акцент: *çik. árdi* (<çik-ar i-dí, имперфект на аористот) *излегуваше.*

Заклучок

Може да се заклучи дека третосложниот акцент е сè почесто присутен во турските говори од Охридско-преспанскиот регион, и тоа и на лексичко ниво, како и на ниво на акцентски групи.

Кај некои примери постои историски третосложен акцент, односно во минатото овие примери биле третосложно акцентирани, додека денес имаат изгубено една морфема, било таа морфема да е полнозначна (корен) или службена (наставка) и со тоа не се третосложно акцентирани. Губењето на една морфема се има случено најдоцна во XIX. век, оти се среќаваат во текстовите на почетокот на XX. век. Сето ова упатува на заклучокот дека третосложниот акцент во овие говори не е нов, туку е од многу порано.

Третосложниот акцент има и дистинктивна функција и тоа во случаите кога, навидум, нема третосложен акцент. Дистинктивноста е резултат на историскиот третосложен акцент во едниот пример од контрастираните глаголски парови.

Покрај третосложниот, акцентот во овие говори има и многу функционален и витален дистинктивен признак. Различното акцентирање на истото фонетско опкружување, со иста фонетска структура на морфемите, резултира со промена и во значењето.

Дистинктивноста на акцентот се евидентира и во образување на падежни односи, иако во стандардниот турски јазик постојат посебни падежни наставки за тоа. Овие падежни наставки ги има и во ТГОПР, но сепак евидентирани се примери кога и без падежни наставки, но со различно акцентирање, се образуваат падежни односи.

Авторот на трудов се надева дека овие белешки околу акцентот ќе послужат како вовед во едно посериозно, посистематско, како и историско, со поширок опфат и повеќе јазици, третирање на третосложниот и дистинктивниот акцент во ТГОПР. Само на тој начин ќе може подлабоко да се одредат (ако воопшто и можат да се одредат) границите на меѓусебното влијание на македонскиот и турскиот јазик со своите периферни говори, поточно со говорите од Охридско-преспанскиот регион.

Прилог - Транскрипција на гласовите од ТГОПР (Табела)

Знак	Значење
˘	акцентска група
á	акцентирано „a“
é	акцентирано „e“
ġ	тврдо (постпалатално) „g“
ı́	акцентирано „ı“ (како бугарското „ь“ или албанското „ë“)
ı̇	акцентирано „i“
ḳ	тврдо (постпалатално) „k“
ḷ	тврдо (дентално) „l“
ó	акцентирано „o“
ö́	акцентирано „ö“ (како германското или унгарското „ö“)
ú	акцентирано „u“
ǘ	акцентирано „ü“ (како германското или унгарското „ü“)

Библиографија

1. Acarlar, K. (1970). Türkçede Durak ve Vurguların Önemi. *Türk Dili*, 223, 5-7.
2. Birinci, N. (1996). Yer Adlarında Vurgu. *Türk Dili*, 539, 547-548.
3. Birinci, N. (1996). Yer Adlarında Vurgu. *Türk Dili*, 539, 547-548.
4. Börekçi, M. (2005). Türkçede Vurgu - Tonlama - Ölçü - Anlam İlişkisi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 187-207.
5. Coşkun, V. (2000). Türkiye Türkçesinde Vurgu, Ton ve Ezgi. *Türk Dili*, 584, 126-130.

6. Coşkun, V. (2000). Türkiye Türkçesinde Vurgu, Ton ve Ezgi. *Türk Dili*, 584, 126-130.
7. Demir, N. (1996). Birleşik Fiiller ve Vurgu: -iver- Şeklinin Görevlerini Tespitte Vurgunun Rolü. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1994, 83-94.
8. Demircan, Ö. (1975). Türk Dilinde Vurgu: Sözcük Vurgusu. *Türk Dili*, 284, 333-339.
9. Demircan, Ö. (1976). Türk Dilinde Ek Vurgusu. *Türk Dili*, 294, 196-200.
10. Demircan, Ö. (1976). Türkiye Yer Adlarında Vurgu. *Türk Dili*, 300, 402-411.
11. Demircan, Ö. (1978). Bileşik Sözcük ve Bileşik Sözcüklerde Vurgu. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1977, 263-275.
12. Demircan, Ö. (1981). Türkiye Türkçesinde Vurgulama ve Odaklama. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1978-1979, 157-163.
13. Inkelas, S. & Orgun, C. O.. (2003). Turkish Stress: A Review, To appear in: *Phonology* 20, Earlier version presented at the first Workshop on Altaic Formal Linguistics (WAFL), at MIT, May.
14. Levi, S. (2002a). Intonation of Noun Compounds and Genitives in Turkish. *The 9th International Phonology Meeting: Structure and Melody, Vienna, 1-3 November 2002*.
15. Levi, S. V. (2002b). Limitations on Tonal Crowding in Turkish Intonation. *Phonologica, Proceedings from the 9 International Phonology Conference, Vienna, 1-3 Nov 2002*.
16. Levi, S. V. (2003, February). Acoustic Correlates of Lexical Accent in Turkish. *Journal of Phonetics*.
17. Sultanzade, V. (2004). Azerbaycan Türkçesinde Hitapların Vurgusu. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 17, 131-139.

